

B. Vém, da ne. Vendar pametna beseda ni brez vsega prida. Še ni vès svet tako spačen. Poslušaj dve prigodbi, kateri ti bote dokazale, da se dá na svetu vendar še kaj opraviti; ena zadeva lišp, druga pijančevanje, od kterega sem v lanských Novicah govoril. V nekem kraju na Nemškem so se dekleta silo lišpale z oblačili iz tujih krajev; fantje so se pogovorili, da nobeden ne bo vzel druge v zakon kakor tako, ktera se z domačim blagom nosi. In lej! pomagalo je. — Na Francozkem je neki župan lani oklical, da nobeden ni dolžan plačati, kar v kerčmi ob nedeljah ali praznicah med mašo zapije — in to je pomagalo bolj kakor vse poprejšnje še tako ojstre postave in globe; noben kerčmar noče zdaj med mašo ne vina ne žganja točiti. Pametna glava ta župan — pravi „Neven“, in tako tudi jez mislim, da s pametjo bi se dalo marsikaj napak še odpraviti na svetu“.

Simon Vilfan r. 20. okt. 1802 v Stari Loki, svečenik 1825, služboval v Smledniku, Tržiču, Šmartinu pri Kranju, v Trbojah, bil nekaj let duhoven vojaški, od l. 1838 župnik v Kranjski Gori, in od l. 1867 korar in naposled prošt v Novem Mestu, kjer je — poslavljen z redom železne krone III. vrste — vitez Vilfan u. 4. nov. 1881. — Pisal je časih v Novice in Danico, v „Mitth. des hist. Vereins“ (1849), največ pa v Slov. Prijatla. Sam je dal na svetlo

a) Keršanski nauk od Božjih lastnost. Zložil Simen Vilfan, fajmošter v Krajnski gori na Gorenskim. V Ljubljani 1850. 8. 215. Nat. J. Blaznik, na prodaj E. Hon. — O besedi bodi v zgled začetek:

„Jezus Kristus nam neko nar imenitniših in nar bolj poglavitnih zapoved s temi besedami oznani: Bodite popolnoma, kakor je vaš Oče nebeški popolnoma (Mat. 5, 48). De tedaj to imenitno od samiga božjiga Sina perporočeno zapoved dopolnimo, nam je silno potreba, ne le sploh vediti, kaj je Bog, temuč tudi nektare njegovih brezštevilnih popolnih lastnost posebej poznati. — Po božjih lastnostih še bolj na tanko spoznamo, kakšne dolžnosti imamo do njega, in v njih najdemo močne perganjke dolžnosti zvesto dopolniti. Kdor Boga ne pozná, tava po tamoti. Pomanjkljivost zdraviga nauka, praviga čistiga spoznanja božjih lastnost ni le posameznih ljudi, temuč cele narode v velike, v nar gerši zmote in pregrehe zapeljala. . . Božje lastnosti pa spoznamo, kolikor jih je človeški slabosti na tem svetu spoznati mogoče, nekoliko že po lastni pameti, bolj čisto pa še po božji besedi, ko je v svetim pismu zapisana. Sosebno zložno, umevno in na tanko nas je Jezus Kristus božjih lastnost podučil itd.“

Dokaj obširno je spisoval Simon Vilfan v „Slov. Prijatlu“ l. 1858 in 1859 „Nauk od gnade božje“, in l. 1860 str. 24 do 1862 str. 400 ogovore in premišljevanja po Lavretanskih litanijah, kar je tudi posebej prišlo na dan:

b) Lavretanske Pridige. Ponatisnjene iz „Slovenskega Prijatla“. V Celovcu 1863. 8. str. 312. Nat. J. Leon. — „Vam, dobri katoljški kristjani, predragi bratje, slovenski duhovni! in vsemu slovenskemu ljudstvu sem mislil vstreči, ko sem se lotil sledečih pridig o Lavretanskih litanijah. Obudil mi je pa to misel rokopis visokovrednega gospoda Vilfana fajmoštra v Kranjski gori, v kterem sem našel dosti marljivo nabranega gradiva, ki mi je prav po hvali prišlo v osnovi Lavretanskih pridig“ — pravi v predgovoru vrednik Prijatlov.

Spisje za prvence v ljudski šoli.

(Govoril pri okrajni učiteljski konferenciji v Gorici v 4. dan avg. 1886. l. **Fr. Bajt.**)

(Konec.)

Pedagogi sicer res niso gledé zbirk za spisje enih misli; eni se opirajo na to, da se po takej zbirki prihrani mnogo časa za neposredni pouk; najmerodajneši mej na-

sprotniki, Dittes, pa pravi: „Zbirka nalog je kakor neka stena mej učiteljem in učenci, zavira mejsebojno delovanje mej obema in jemlje pouku neposrednost in živahnost. Naloge, ki se podajajo učencem, ne smejo biti od drugega pouka v predmetih ločene, ampak morajo iz njega izvirati in v njem dobivati svojo veljavo, pomen in razlog (pojasnilo)“. — Vernaleken je gledé slovnice na strani Dittes-a. Če bi bila pa taka zbirka na podlogi beril sestavljena, bi se ogenili tudi očitaniu njenih nasprotnikov. Ako bi imeli tako zbirko, bi s tem ne bilo določeno, da se morajo izdelovati samo naloge iz zbirke. — Poleg tega imamo na naših šolah težave, s katerimi ne Dittes, ne Vernaleken nista računila.

Na podlogi podane razprave o vrstah in razdelitvi spisnih vaj predlagal bi jaz, naj bi se gradivo iz spisa za eno-, dvo- in trirazrednice na razna šolska leta tako-le razdelilo:

Na enorazrednicah.

Za I. šolsko leto: Prepisovanje iz knjige in s šolske table. Napisovanje zlogov po narekovanji, kadar čas in razmere dopuščajo. Za II. in III. šol. leto: Pravilno prepisovati besede in stavke iz knjige in s šolske table. Napisovanje otrokom razumljivih in dobro razloženih besed in stavkov po primernih vprašanjih. Napisovanje na pamet naučenega, pa v zelo malem obsegu. Napisovanje imen, ki jih imajo osebe, živali in reči v 1. in 4. sklonu ednine ali množine, prilično tudi dvojine, kot ponavljanje tvarine iz nazornega nauka po primernih vprašanjih. Po mogočnosti pisati po narekovanji. Za IV. in V. šolsko leto: Prepisovanje iz knjige in s šolske table, kadar čas in razmere ne dopuščajo druge naloge. Napisovati stavke o delih, delovanji, o snovi in koristi, oziroma tega, kar učenci že poznajo po kratkih vprašanjih. Pismeno odgovarjanje (pripovedovanje) v prostih stavkih po primerno stavljenih vprašanjih na podlogi berila. Popisi po vprašanjih. Napisovanje na pamet naučenega. Napisovanje po načrtanji. Prepisovati, pa izraze z drugimi enakimi namestovati. Narekovanje. Za V. šolsko leto: Napisovanje na pamet naučenega. Pismeno pripovedovanje in popisovanje po načrtanji in brez načrtanja. Za dani zapopadek obliko premeniti ali dobiti. Najti nov zapopadek za podano obliko. Popisovanje in primerjanje brez danih vprašanj. Pismo.

Na dvorazrednicah.

Za I. šolsko leto: Pravilno prepisovati besede in kratke stavke iz knjige in s šolske table. Napisovati besede in kratke stavke, katere učenec sestavlja z učiteljevo pripomočjo. O priliki pisati po narekovanji v primernem obsegu. Za II. in III. šolsko leto: Kakor za isti leti na enorazrednici, samo v primerno večjem obsegu. Prepisovanje prebranih sestavkov iz knjige. Odgovarjati na kratka vprašanja o prebranih sestavkih. Sestavljati kratke stavke. Pri tem naj se pazi, kako se rabi pika, vprašaj in klicaj. Za IV. in V. šolsko leto: Kakor za isti leti na trirazrednici, pa v primerno večjem obsegu. Poleg tega še: Napisovati stavke o delih in delovanji, o snovi in koristi vsega, kar učenci poznajo, s početka na podlogi vprašanj, potem pa brez vprašanj. Kratki popisi in povesti po berilu po danih vprašanjih in načrtanjih. Popisi in povesti na podlogi berila in ustne priprave, pa brez pismenih vprašanj in podatkov. Za dani zapopadek obliko premeniti ali dobiti. Najti nov zapopadek za podano obliko. Samostalno primerjanje. Napisovanje na pamet naučenega. Za VI. šolsko leto: Prosto napisovanje čitanega in povedanega. Razna pisma.

Na trirazrednicah.

Za I. šolsko leto: Prepisovati besede in kratke stavke iz berila. Napisovati besede in kratke stavke, katere učenec sestavlja z učiteljevo pripomočjo. Za II. in III. šolsko leto: Prepisovati prebrane sestavke. Odgovarjati na kratka vprašanja o prebranih se-

stavkih. Pismeno naštevanje reči kot ponavljanje tvarine iz nazornega nauka. Sestavljanje kratke stavke. Pri tem naj se pazi, kako se rabi pika, vprašaj in klicaj. Pisati po narekovanji. Za IV. in V. šolsko leto: Napisovati stavke o delih, delovanji, o snovi in koristi vsega, kar učenci poznajo. Kratki popisi in povesti v istem smislu, kakor na enorazrednici in sicer na podlogi berila, kakor tudi na podlogi po učitelji povedanega. Pismica. Za VI. šolsko leto: O pismih, pobotnicah, potrdnih listih, obligacijah, zapisnikih (inventarjih) in najemnih pogodbah.

S tem končujem svojo razpravo in srčno želim, da bi okrajna učiteljska konferencija v 4. dan avgusta 1886. dosegla svoj namen; da bi bil po njej storjen velik korak v napredku naših ljudskih šol; da bi se po njej pri manjšem trudu toliko gledé učitelja, kakor gledé učencev dosegel častni uspeh.

Slike iz národnega govora.

Da smo Slovenci filološki národ, s tem se radi ponašamo. No, da mora biti vsaki „trditvi“, če hočemo, da je prava, i njen pogoj „istinit“, to vé sigurno vsak dijak v drugi rejalki, če ni imel v zadnjem semestru „kljake“. Kar je res, to je tudi res. Slišal sem užé na svoji ušesi, kako sta dva naša seljaka analizovala besedo „repa“, ter došla po mnogih ovinkih do zaključka, da je in mora biti v sorodji z besedo „rep“. „I no, vsaj se je drži“, dejal je drugi in analiza se je končala. Kam hočemo večé učenosti!

I šolski deci se marsikako definicijo najlaglje raztolmači s tem, da ji povemo, od kod „pride“ ta ali ona obravnavana beseda. Da se tudi tukaj marsikoji kozel „obere“ (kozla ne morem reči, da se mi ne bi nemške slinice cedile), to si lahko vsak misli.

Ali k stvari! Komaj, da zagleda slovensko dete zaželjeno luč sveta, užé rabi mati razven njegovega pravega imena (kaka da so ta, povedal je užé pred menoj g. pisatelj v članku „Razni otroci“) še druge nazive, pridevnike, pridevke in apozicije. Taka imena in imenčeca so obično s končnicami: ec (v srednjem spolu s končnico e jih je premnogo), ič, iček, ičiček; dakle: pobec, bubec, bubčič, pobčič in trobčič i. t. d. Če je morda otrok drugega spola (ne: srednjega, ker takih ljudi ni pod solncem), dobiva ime ptice golobice, golobičice, rožice (kake? ne vemo), rožičice i. dr.

Užé v zibeli učí se dete diminutivov, koje sliši v pravilni in nepravilni obliki iz materinih ust. Besedoskladje ali tvorenje besedi dakle užé v — zibeli!

In ko položi mati dete „spančkat“ ali „ajčkat“, zapoje mu v zibajočem se „tempo“ gotovo kako dvovrstično pesmico z moško ali češče z žensko rimo, recimo:

„Tuta nina, tuta ná,
Bomo cvrli jajčeca,
Tebi štiri meni pet,
Da bo skupaj jih devet.“

Kako da dete ne bi znalo popreje računati nego dojde v šolo, da ne bi postal dečak suhoparen učenjak: mathematicus; kako da ne bi otrok postal suh egoist, ali kak drugačen denaren človek „Bog mu daj zdravje!“ Saj ga mati užé tako zgodaj učí številiti. Kaj bode li še-le potem, ko dojdejo logoritmi in analitika na vrsto?

Dakako, da če neče dete umolkneti in takoj zaspati, preobrne mati (ne zibeli!) v tretji vrstici besede, da slóve: „Meni štiri, tebi pet.“ No, in ker ostane „summa summarum“ ednaka, tudi če se summandi menjajo, tedaj ni treba preminati zadnje vrste. A dete ipak utihne, bodisi, da je izprevidelo dobiček ali pa zamižalo.